

«Şygryýetiň täze tolkuny» tankydy makalasyna tankydy syn

Category: Edebi tankyt, Kitapcy

написано kitapcy | 21 января, 2025

"Şygryýetiň täze tolkuny" tankydy makalasyna tankydy syn Makala... doğrusy meniň-ä maňzyma batmady. Munuň birnäçe sebäpleri bar. (Awtoryň ýokuş gormejegne ynanýan). Düşündirmäge synanşaýyn: birinjiden, makalada edebi-çeper monopoliyalaşmagyň ysy duýulýar. Bir-iki-üç şahyrdan mysal alyp, tutuş häzirki zaman ýaşlarynyň döredijiligine baha berip bolmaz. (Eger alynýan bolsa, onda makalanyň awtorynda tarapgöýlikli hantamaçylyk barmyka diýen betgümançylykly pikiri okyjyda döretmegi ahmal). Çünkü edebiýatyň, poeziýamyzyň şu gunki ýagdaýy, problemalary we ösüş ugry üç-bas şahyryň döredijiliginden ybarat däl. Elbetde bir gazet makalasynyň çäginde (makala geçen 2017-nji ýylда «Edebiyat we Sungat» gazetinde «Türkmeniň Altyn asyry» bäsleşigine höđürленen) bu mümkünem däl, baha bermek üçin tutumly edebi seljerme işlerini geçirmek gerek, ol bolsa agramly bir kitaba ýük boljak zähmet talap edýär. Tankydymyzyň häzirki ýagdaýy b.n munuň haçan mümkün boljagyna bil baglamagam kyn. Makala, hatda atlary getirilen awtorlaryň döredijiliği babatda-da yüzleý mysallary getiripdir. Bir-iki goşgy bilen, ýa-da bir-iki goşgudan getirilen bir-iki setir b.n şahyryň döredijiligine tutuş baha berip bolmajagy bellî. Emma makalada ady agzalan ýaş şahyrlara bu baha berilýär. Iň bolmanda makalany okajaklar üçin mysal alynan goşgy dolulygyna getirilen bolsa, makalada gelinen ahyrky netije has aýdyň we düşňüklı bolardy. Belki-de makalada ady tutulýan ýaş awtorlar baha berlişinden has ýokardadır, belki makalada berlen bahasyna asla mynasybam däldir?.. Goý, okyjy hem öz pikirini aýtsyn. Häzirki zaman okyjysy birwagtyk okyjylar ýaly eline

berlen kitapdyr gazet-žurnaly okap dynjak okyjy däl. Talapkär. Talapkärlikden zyýada diňe gazet-žurnal ýa kitap ýok indi elýeterimizde. Telekanallar, internet.. daşary ýurt edebiýatynyň aralaşýan liniýalary kän, ýeterlik derejede okyjy gatlagy hem bar. Hut şonuň üçinem özýetimi giň okyjynyň hem dogry tankydy belligi etmäge ukyplydygyny ýatdan çykarmaly däl.

Hazırkı wagtda poeziýamyza tankydy syn berilende mysaly hatda tutuş turkmen edebiýaty, ýaşlaryň ählisi babatda alanda-da ýüzleyý bolsa gerek. Sebäbi, hazırkı dorediji ýaşlaryň milli edebiyatdan ötri daşardan has kop tasirlenyandığı belli. Kimde rus edebiyatynyň yzlary bar, kimde türk edebiyatynyň täsiri bar, kimde ýok... Bu örän çuňňur barlaglary talap edýär. Munuň üçin daşary yurt edebiyatyny hem yeterlik derejede, hatda has kop derejede bilmek gerek. Bu bolsa başgalary gaýtalamagyň, hatda biri-birimizi gaýtalamagyň öňüne böwet basmak üçin juda bähbitli işdir.

Hawa, Bayram aga az mysalam getirmändir, emma mysallar kone edebiyatçylarymyzyň mysal getiryan hemmamize tanyş atlary (Gomer, Magtymguly, Lermontow, Mayakowskiý..) dunya edebiyaty bu läheňleriň iň soñkusyndan bärem ençeme prosesleri başdan geçirdi, ondan bări bu meydandan kimler geçmedi.. Dünya edebiyaty nijeme Boris Pasternaklary, Nazym Hikmetleri, Luis Aragonlary, Carlz Bukowskileri, Ezra Poundlary... gördü. Indi koplere bu klassyklardan has köp XX asyryň ikinji yarymyndan bardäki edebiyat tanyş...

Ýaşlaryň ählisine tankydy baha bermek gerek. Hiç kim edebi tankydyň daşynda galmasyn. Sebäbi hiç kimem aňrybaş derejede kämil eser döredenok. Hatda «Türkmenistanyň Halk ýazyjysy» diýen ady göterýänler hem. Käbir ýerde öte geçmeleriň, «kesekleşmeleriň» bardygyny hasaba almasak, geçen asyryň segseninji ýyllarynda tankyt hiç kimden yüz görüp duranokdy. Kerim Gurbannepesow, Berdinazar Hudaynazarow, Gylyç Kulyýew ýaly halkyň ykrar eden ýazyjy-şahyrlary hem tankytdan «aman» galmandyr.

Makalanyň üstünlikli tarapy:

Elbetde, hazır ýaşlaryň döredijiligine syn berilmeýär diýen ýaly. Netijede «suw getirenem bir, küye döwenem» bolýan yerleri gaty kän. Şonuň üçin makala tankyt žanrynyň ilerlemegine azajygam bolsa gatanç bolar diyen umyt b.n okyjylara yetirdik. Makalada edilen ylmy analizleri görmezden geçmek adalatsyzlyk bolardy. Edilen bellikler dogry. Azajygam bolsa mahabatlandyrma suwy çayylandygy duýulýandygyna garamazdan, bu tankydy syn hemme babatdan tankydy makalanyň kriteriyalaryna gabat gelýär. Bellikler intelletual aň-düşünjeli awtoryň hiç hili degnasyna degenok, kemsidenok. Ýerlikli bellikleri edýär, degerli maslahatlary berýär.

Çepeř döredijilik bilen meşgullanýan indiwidiň aňynda hemiše bir pikiriň bolmagy gerek: Hala gowy eser ýaz, hala pes.. Nämé ýazsaňam, ahyrynda ýazan zadyňa wagt baha berýär, okyjy baha berýär, edebiýat baha berýär.

Geçen XIX asyryň ahyrlarny ýada salyň. Iň soňky klassyk Annagylyç Mätäjiden soň klassyk şahyr derejesine göterlen şahyr galmadı. Belli şahyrymız Baýram Jütdi aýtmyşlaýyn, Tilkiçi ýaly şahyra «Heýhat gününde ýeke «Aýan göründini» ýazmagam ýeterlikdir» welin, umuman, aýtjak bolýan zadymyz: hernäçe pese gaçanam bolsa, XIX asyryň ahyrynyň – XX asyryň başlarynyň turkmen edebiyaty öz döwrüniň edebiýaty hökmunde owrenilýär, seljerilýär, baha berilýär. («Güldesse», «Arzuw» antologiýalaryny ýada salyň). Diýmek, haçanam bolsa bir wagt şu döwrüň edebiýatyna-da baha berler. Çäç harpykdan saýlanar. Öñem bir şahyryň aýdyşy ýaly: «Tankyt güzel gyz däl, ony hiç kim söýenok». Şeýle-de bolsa, hiç kime tankyt topuna tutularyn diýip ynjalykdan gaçmagyň, ýazan zadyma mynasyp baha berlenok diýip ruhdan düşmegin hiç hili zerurlygy-da ýok.

@Kitapçy Edebi tankyt